

BEMORLAR PSIXOLOGIYASI VA MULOQOT KO'NIKMALARI**Ergashev Bekzod Jaloliddin o'g'li**

Central Asian Medical University, Stomatologiya fakulteti, 3 - bosqich talabasi.

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0382-0811>Email: bekzodergashev0401@gmail.com Tel: + 998 (94)-832-55-22<https://doi.org/10.5281/zenodo.14976262>

Annotatsiya. Ushbu maqolada shifokorlarning bemorlar bilan muloqot qilish sirlar haqida yoritilgan. Bemor bilan muomalaga kirishishning o'ziga yarasha shartlari bor, albatta.

Shifokor bemor xastaligining taxminiy diagnozini, shaxsini, kasbini, ijtimoiy sharoitini, saviyasini, dunyoqarashini, bilim darajasini, lashqi psixik belgilarini o'rganganidan so'ng o'zini ham bu muloqotga ruhan tayyorlaganidan keyingina u bilan muloqot qilish uchun ma'naviy haqqi paydo bo'ladi.

Kalit so'zlar: Bemor, shifokor, tibbiyot.

PATIENT PSYCHOLOGY AND COMMUNICATION SKILLS

Abstract. This article highlights the secrets of doctors' communication with patients.

There are certain conditions for interacting with a patient, of course. A doctor gains the moral right to communicate with a patient only after studying the patient's presumed diagnosis, personality, profession, social conditions, intellectual level, worldview, knowledge level, and external psychological characteristics, and after mentally preparing themselves for this interaction.

Keywords: Patient, doctor, medicine.

ПСИХОЛОГИЯ ПАЦИЕНТА И НАВЫКИ КОММУНИКАЦИИ

Аннотация. В данной статье освещаются секреты общения врачей с пациентами. Безусловно, существуют определённые условия для взаимодействия с пациентом. Врач приобретает моральное право на общение с пациентом только после изучения предполагаемого диагноза, личности, профессии, социальных условий, уровня интеллекта, мировоззрения, уровня знаний и внешних психологических характеристик пациента, а также после психологической подготовки к этому взаимодействию.

Ключевые слова: Пациент, врач, медицина.

Kirish: Bemor va shifokor muloqoti (shartli ravishda) ikki doirada kechadi. Birinchi, tashqi doira zanjirida yuqorida aytilgandek, shifokorning bemor bilan muloqotga tayyorlanish bosqichidagi amallar kiradi. Ikkinchi, ichki doirani esa bemor shaxsini, uning kasallik sabablarini begilovchi dalillar zanjiri tashkil etadi.

Birinchi doira sohibining mahorat darajasi qay darajada yuksakligi uning ikkinchi doiraga «ko'prik» sola olish san'ati Man belgilanadi. Aynan shu «ko'prik» solinganidan so'ng bemor shifokorga ishonch va umid ko'zi bilan qaray boshlaydi.

Shifokor bemor bilan muloqotning avvalidayoq uning saviyasiga mos ravishda suhbatlashishi muhim. Bemor hunarmand bo'lsa, shunga mos maqomda, akademik bo'lsa, albatta, uning yuqori saviyasiga yarasha muomala qila olishi asosiy talablardandir. Shifokor beixtiyor bu holatning aksini qilsa, u holda o'zining tuzatib bo'lmas xato qilganini bir umr afsus bilan eslab yurishiga to'g'ri keladi. Shifokor bemorni o'rab turgan atrof-muhitga katta e'tibor bermog'i lozim.

Uning botiniy va zohiriy ko'rinishi bemor bilan kechadigan muloqotiga bevosita ta'sir o'tkazishi mumkin. Xususan, bemor yotgan xona shinam, ozoda, havosi toza bo'lishi, albatta, uning ruhiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu - botiniy ta'sirdir. Zohiriy ta'sir esa bemor atrofida kechadigan ijtimoiy hayot: boshqa bemorlarning, kichik tibbiy xodimlarning yoki tashrif buyuruvchilarning salbiy xatti-harakatida ko'rinadi. Bu ta'sirga, atrofdagi shovqin-suronlar, qo'shni bemorlarning muloqoti, hatto, shifokorning yoqimli bo'lib tuyulgan tovushi, mimikasi, jestlari ham kiradi.

Shifokor, bemor bilan muloqotga kirishar ekan, uning ko'z o'ngida ma'lum ma'noda kamchiliklardan holi, yuksak axloqli inson sifatida gavdalanishi zarur. O'z axloq normalarini to'g'ri belgilay olmagan shifokor bemor ko'z o'ngida obro'sizlanadi. Obro'sini yo'qotgan shifokorning esa, tabiiyki, o'z bemori bilan talab qilingan saviyada muloqot qilishga ma'naviy haqqi bo'lmaydi.

Shifokor ma'naviyati deganda, ma'nili fikrlashi, so'zlashi, shuningdek shaxsiyatidagi, tarbiya va odobidagi hamda amaliyotidagi barcha ijobiy xatti-harakatlar majmuasi tushuniladi.

Allomalar aytadilar-ku, yer yuzida uzoq muddat qamal qo'yishga eng muhtoj narsa tildir, deb. Shifokor aynan shu qoidadan holi sub'ekt bo'lmog'i kerak. Shuningdek, bemor bilan muloqotda uning diqqati va ixtiyorini shifokor suiste'mol qilmasligi, ya'ni so'zda me'yorni saqlay bilishi muhim. Aytar so'zni ayt, aytmas so'zdan qayt, deydilar. Shifokor bemor bilan muloqotda unga baayni zarur gaplardan so'zlamog'i uning amaliyoti uchun juda foydalidir. Ibn Burayda aytadi:«... Yaxshi so'zlarni so'zlagin, foyda topgaysan, yomon so'zni aytishdan o'zingni tiygin, salomat bo'lgaysan...» Zero, «Inson a'zolari ichida eng harakatchan va juda yengil harakat qiladigani til bo'lib, shu bilan birga insonga eng zararlisi ham udir».

Material va metodlar: Bemor shifokor bilan muloqotdan so'ng o'zini ruhan tetik va yengil his etishi kerak, dedik. Mohir shifokor haqida aytish mumkinki, yaxshi suhbatdosh atirfurushga o'xshaydi, garchi u senga atridan bermasa ham xushbo'y hidi yetib turadi.

Shifokor bemor ko'nglini ko'tarib agar u yosh bo'lsa, «hali to'yingizda osh yeymiz, xizmat qilamiz», yoshi ulug'roq bo'lsa - «hali nevara-yu chevaralaringizni boqib yurasiz», qabilida gaplar aytishi kerakki, bemor beixtiyor bunday ko'ngilga yoquvchi muloqotni mamnuniyat bilan eslasin. Har bir shifokor Mahmud Qoshg'ariyning: «Bilag'on odamlarning nasihatlaridan foydalan. Chunki yaxshi so'z ta'sir qilgach, dilga joylashadi», degan purhikmatlarini yodda olib qolishi foydadan holi emas.

Zero, I.V. Gyote aytgandek, «so'zni ishonch bilan gapir, eshituvchilarga ta'sir etish esa o'z o'zidan kelib qoladi».

Nutq og'zaki so'zlashuvga xos bo'lgani bois, u ayrim nuqsondan holi bo'lmaydi.

O'zbekiston xalq shoiri Erkin Vohidovning «Nutq» nomli hazil she'rida bugungi kun shifokori nutqining qanday nuqsonlardan holi bo'lishi kerakligiga ishora qilingandek:

Har so'zida «bu», «anu»,
«Haligi», «so'ng», «qanaqa»,
«Bu bu» deydi - nima bu?
«Shunaqa»si - qanaqa?
Tiliga kelib qolgan
So'zdan qayta olmasa.
«Bu» qo'shmasdan savolga
Javob ayta olmasa!
O'zingiz o'ylab ko'ring
Nima, bu? Qanaqasi?
Qachon qolar O'tkirning
«Nima», «bu», «qanaqasi»?
To'g'ri, aniq gap tuzib,
Javob bering so'roqqa.
Xizmat qilsin har so'zing
Fikringni to'latmoqqa.
Mazmun nomli mo'ljalga
So'z aytilgan o'q bo'lsin.
Nishonga tegmay qolgan.
Bitta o'q ham yo'q bo'lsin!

Natijalar: Shifokor bemor bilan ma'lum mantiqiy ketma-ketlikda savol-javob qilishi kerak. Bu suhbat (dialog)da fikrning tushunarli bo'lishi uchun marom, urg'u va takror to'g'ri belgilanishi, mazmun va ohangdorlikning uyg'unlashuvi, so'zlaraniq hamda to'g'ri talaffuz qilinishi muhimdir.

Zero, xalqimiz - kishining jamoli tilidir, deydi. Biz esa shifokorning mahorati va malhami tilidir, degimiz keladi. Darhaqiqat, xalq ertaklarida podshoning «Eng shirin narsa nima?» va «Eng achchiq narsa nima?» degan savoliga tilning olib kelib ko'rsatilishida buyuk hikmat bor.

Bemorga: «Rangingiz oqaribroq ko'rinyapti, bugun tobingiz chatoqroqmi?» deb aytilsa, bir oz o'tib, uning rangi endi rostdan ham oqarinqirab qolganini sezish mumkin. Yoki aksincha, zarxil yuzli bemorga: «Bugun rangingiz naqshin olmadek», deyilsa, shifokorniing buyurgan barcha muolajalari em bo'ladi, bemorning hayotga ishtiyoqi yana ham kuchayadi. Zero, qadimgi yunon faylasufi Aristotel: «Nutqning bosh fazilati aniq va ravshanlikdir», degan edi. Donolar nasihat qilganlaridek, o'ziga boqma, so'ziga boq. Shunday ekan, shifo istab kelgan bemorga eng tez la sir etuvchi «eleksir - ilk sir bu so 'z, degan hayotiy haqiqat anglanadi.

Demak, aytish mumkinki, shifokor bemorni nechog'lik o'rganib kirsas, muloqotga jiddiy tadorik (tayyorgarlik) ko'rsa, amaliyot natijasi shunga ko'ra yuqori bo'ladi. Shifokorning so'zlash odobi uning madaniyatini ko'rsatuvchi asosiy omil ekan, bu narsadan u qurol kabi samarali foydalanmog'i zarurdir. Shu o'rinda «Foydalanilmagan mehnat ta'tili» nomli badiiy filmdagi bir lavhani eslaylik. Yosh shifokor kasal qizcha bilan suhbatlashish uchun bemorxonaga kiradi.

Qizchaning yuragi xasta, uni operatsiya qilishlari aniq. Bemor ham bundan xabardor. Shifokor o'zini quvnoq tutishga harakat qiladi va bemor bilan quyidagi tarzda suhbat qiliadi:

- Qizcha, ayt-chi, dadangni ko'proq yaxshi ko'rasanmi, oyingnimi?

Qo'g'irchoq o'ynab yotgan qizcha devor tlarafga keskin burulib yotib oladi. Bir ozdan so'ng qizcha javob beradi:

- Hech qaysisini...

Hayron qolgan shifokorga xonada ularning suhbatini kuzatib turgan ikkinchi shifokor:

- Qizchanuig otasi ham, onasi ham yo'q. U bolalar uyidan...

Kutilmagan axborotni eshitgan yosh shifokor bemor qizcha ko'z o'ngida juda mulzam bo'lib qoladi.

Diskussiya: Badiiy filmdagi bunday o'ta noxush holat shifokor amaliyotida ro'y berishi mumkin bo'lgan hayotiy holatdir. Bu lavha, tabiiyki yuqorida kuyunib yozganimiz - bemorning shaxsi, ijtimoiy holati va boshqalarni o'rganib kirish naqadar muhim ekanini yana bir bor tasdiqlaydi.

Shifokor, barcha zaruriy deontologik amallarni ado etar ekan, eng avvalo, o'z vazifasiga ma'naviy kamolot nuqtai nazaridan yondoshmog'I bugungi davr talabi bo'lib qolaveradi.

Necha asrlardan buyon ko'pni ko'rgan otaxon-onaxonlarimiz har gal fotihaga qo'l ochilganda, eng avvalo, tanisihatlik, xotirjamlik, tilaydilar. Hayotda tanisihatlik katta ahamiyatga molik ekanligi shundan ayon. Lekin hayot-hayotda. Insonning dunyoga kelishi va ketishi hayot qonuniyatiga asoslangan bo'lsa, uning turli kasalliklarga moyilligi, qisqagina hayot davomida

necha turli dardga duchor bo'lishi tevarak-atrofini qurshagan muhitga, uning o'ziga, ahvol-ruhiyatiga juda-juda bog'liq.

Inson boshiga tashvish tushib, tanisihatlikdan ayrilib qolganda, najot izlab, tibbiyot xodimlari huzuriga bosh urib keladi. Shu ondan boshlab, uning taqdiri, hatto hayoti shifokorlar va hamshiralar qo'lida, deyish mumkin. Yengilmi, og'irmi dard bilan shifoxonaga tushib, shu darddan xalos bo'lib, uyiga qaytgunga qadar bemor bir necha shifokor nazarida bo'ladi. Bu soatlar, haftalar va ba'zida oylarni imtihonga qiyos qilish mumkin. Bu bemor uchun ham, shifokor uchun ham haqiqiy sinov. Hamdardlik, xushmuomalalik sinovi. Shu qisqa vaqt ichida ular orasida iliq munosabat paydo bo'lsa, ular bir-birini tushunsa, nur ustiga a'lo nur. Demak, shifokor hamda hamshiraning ishi muvaffaqiyatli yakunlanadi, ya'ni bemor shifo topadi.

Xulosa: Tibbiyot xodimlarining kasbga munosabati, axloq-odobi, shuningdek, shifokorlar va bemorlar orasidagi turli huquqiy munosabatlar zamonamiz tilida bioetika va deontologiya deyiladi. Buni sodda shaklda ona tilimizga ko'chirsak, tibbiyot xodimi bilan bemor o'rtasidagi burchga sodiqlik, muomala qoidalariga rioya qilishi va yaxshi, to'g'ri muloqot, munosabat ham desa bo'ladi. Tibbiyotimizning necha ming yillik tajribasi ham, uning kazo-kazolari - Buqrot, Jolinusdan tortib Abu Ali ibn Sinogacha buni tasdiqlaganlar. Ularning ta'biricha, bemorning ruhiy holati davolovchi shifokor, hamshira uchun qanchalik ahamiyatga molik bo'lsa, bemorning o'zi uchun ham shunchalik qimmatlidir. O'zaro muloqotdan so'ng tibbiyot xodimiga - uning bilimi, tajribasi, samimiyatiga bemorda ishonch hosil bo'lmog'i, insoniy fazilatlariga hurmat va muhabbat uyg'onmog'i kerak.

Avvalo hech kimni dard chekib, yotib qolgudek qilmasin. Lekin dardga chalingan har kimsaning undan forig' bo'lishi tibbiyotimizning yutug'iga, shifokor, hamshiraning bilim, tajribasiga, insoniy fazilatlariga va shu bilan bir qatorda, bemorning tabiati, o'z dardiga munosabatiga bog'liq.

Tibbiyot ilmiy allomalaridan bo'lmish Buqrot: «San'atlar ichida tabobat eng olijanob san'atdir», - deb ta'kidlagan. Yana Buqrot: «Bemorni dori bilan emas, balki so'z bilan davolash afzal» desa, Abu Ali ibn Sino uning bu fikrini quvvatlarkan: «Bemor borki, uni so'z bilan davolasa bo'ladi», - deb aytgan.

REFERENCES

1. Нарметова, Ю. (2016). Тиббиёт муассасаларида психологик диагностика ишларини ташкил этишга тизимли ёндашув. *Scienceweb academic papers collection*.
2. Ergashev Bekzod.(2024). GINGIVITNING BAKTERIOLOGIK ETIOLOGIYASI VA PROFILAKTIKASI. International Scientific Conference "Innovative Trends in Science, Practise and Education", 1 (1), 122 - 128.

3. Karimovna, N. Y. (2022). YOSHLARDA INTERNETGA TOBELIK MUAMMOLARI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(12), 96-99.
4. Нарметова, Ю. (2014). Депрессия-психосоматик касалликларнинг предиктори сифатида. *Scienceweb academic papers collection*.
5. Ergashev Bekzod. (2024). SIRKON DIOKSID QOPLAMALARI VA MATERIALINING KLINIK LABORATOR AHAMIYATI. *Journal of Uzbekistan's Development and Research (JUDR)*. 1(1). 627- 632.
6. Xudoynazarovich, E. A., & Ulug'bekovich, X. O. (2023). BEMORLARDAGI JARROHLIK OPERATSIYASIDAN OLDINGI VA KEYINGI PSIXOEMOTSIONAL HOLATLAR. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 18(1), 89-92.
7. Rustamovna, A. S. (2023). XOTIRA BILAN BOG'LIQ KASALLIKLARNI DAVOLASHDA PSIXOLOGIYANING O'RNI. *Journal of new century innovations*, 26(2), 17-19.
8. Ergashev Bekzod. (2023). TISH TOSHLARI. TISHDA TOSH TO'PLANISHINING SABABLARI VA ULARNI OLDINI Olish USULLARI AHOLI O'RTASIDA OMMALASHGAN SAVOLLARGA TO'LIQ JAVOB BERISH VA OMMAGA TADBIQ ETISH. *MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH*. 1(2). 67 - 75.
9. Baxtiyor o'g'li, M. R. (2023). TIBBIYOT SOHASIDA KONFLIKTLARNI OLDINI OLISHGA QARATILGAN STRATEGIYALAR. *Journal of new century innovations*, 26(2), 20-21.
10. Ravshanovna, R. Z. (2023). PSIXOLOGIK KASALLIKLAR. *Journal of new century innovations*, 26(2), 22-24.